

PRESUDA SUDA

22. lipnja 1989. (*)

„Ugovori o javnoj nabavi radova – Neuobičajeno niske cijene – Izravan učinak direktiva u odnosu na upravna tijela”

U predmetu C-103/88,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u, koji je uputio Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Regionalni upravni sud za Lombardiju), u postupku koji se vodi pred tim sudom između

Fratelli Costanzo SpA, trgovačkog društva osnovanog u skladu s talijanskim pravom, sa sjedištem u Misterbiancou,

i

Comune di Milano,

o tumačenju članka 29. stavka 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ od 26. srpnja 1971. o usklađivanju postupaka sklapanja ugovora o javnim radovima [ugovorâ o javnoj nabavi radova] (SL L 185, 16.8.1971., str. 5.) i članka 189. trećeg stavka Ugovora o EEZ-u,

SUD,

u sastavu: O. Due, predsjednik, R. Joliet i F. Grévisse (predsjednici vijeća), Sir Gordon Slynn, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler i J. C. Moitinho de Almeida, suci,

nezavisni odvjetnik: C. O. Lenz

tajnik: H. A. Rühl, glavni administrator

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za društvo Fratelli Costanzo SpA, tužitelja u glavnom postupku, L. Acquarone, M. Ali, F. P. Pugliese, M. Annoni i G. Ciampoli, *avvocati*, u pisanom postupku i L. Acquarone u usmenom postupku,
- za Comune di Milano, tuženika u glavnom postupku, P. Marchese, C. Lopopolo i S. Ammendola, *avvocati*, u pisanom postupku i P. Marchese u usmenom postupku,
- za društvo Impresa Ing. Lodigiani SpA, intervenijenta u glavnom postupku, E. Zauli i G. Pericu, *avvocati*, u pisanom postupku i G. Pericu u usmenom postupku,

- za vladu Kraljevine Španjolske, J. Conde de Saro i R. Silva de Lapuerta, u svojstvu agenata, u pisanom postupku i R. Silva de Lapuerta, u svojstvu agenta, u usmenom postupku,
- za vladu Talijanske Republike, prof. L. Ferrari Bravo, voditelj Pravnog odjela Ministarstva vanjskih poslova, u svojstvu agenta, uz asistenciju I. M. Braguglije, *avvocato dello Stato*,
- za Komisiju Europskih zajednica, G. Berardis, član Pravnog odjela Komisije, u svojstvu agenta, u pisanom i usmenom postupku,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu i nakon usmenog postupka održanog 7. ožujka 1989.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 25. travnja 1989.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 16. prosinca 1987., koje je tajništvo Suda zaprimilo 30. ožujka 1988., Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Regionalni upravni sud za Lombardiju) uputio je Sudu na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u zahtjev za prethodnu odluku o tumačenju članka 29. stavka 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ od 26. srpnja 1971. o usklađivanju postupaka sklapanja ugovora o javnim radovima [ugovorâ o javnoj nabavi radova] (SL L 185, 16.8.1971., str. 5.) i članka 189. trećeg stavka Ugovora o EEZ-u.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora koji je pokrenulo društvo Fratelli Costanzo SpA (u daljnjem tekstu: Costanzo), tužitelj u glavnom postupku, u svrhu poništenja odluke milanskog Giunta municipale (općinski izvršni odbor) kojom se ponuda koju je podnijelo društvo Costanzo isključuje iz postupka nadmetanja u okviru javne nabave radova i kojom se ugovor o kojem je riječ dodjeljuje društvu Impresa Ing. Lodigiani SpA (u daljnjem tekstu: Lodigiani).
- 3 Članak 29. stavak 5. Direktive 71/305/EEZ glasi:

„Ako su za određeni ugovor cijene očigledno neuobičajeno niske u odnosu na ponuđeno, javni naručitelj ispituje pojedinosti ponuda prije no što donese odluku o tome kome će dodijeliti ugovor. Rezultat tog ispitivanja uzima se u obzir.

Tijelo u tu svrhu zahtijeva od ponuđača da mu predoči potrebna objašnjenja te naznačuje eventualne dijelove koje smatra neprihvatljivima.

Ako se u dokumentima koji se odnose na ugovor predviđa odabir najniže ponuđene cijene, javni naručitelj mora iznijeti Savjetodavnom odboru koji je osnovan Odlukom

Vijeća od 26. srpnja 1971. razloge za odbijanje ponuda koje smatra preniskim.”
[neslužbeni prijevod]

- 4 Članak 29. stavak 5. Direktive 71/305 proveden je u Italiji trećim stavkom članka 24. Zakona br. 584 od 8. kolovoza 1977., kojim se provedba postupka javne nabave radova izmjenjuje u skladu s direktivama Europske ekonomske zajednice (službeni glasnik Talijanske Republike *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana* br. 232 od 26. kolovoza 1977., str. 6272.). Ta odredba glasi kako slijedi:

„Ako su za određeni ugovor ponude neuobičajeno niske u odnosu na ponuđeno, javni naručitelj ispituje pojedinosti ponuda nakon što je od ponuđača zatražio potrebna objašnjenja i naznačio eventualne dijelove koje smatra neprihvatljivima, a može i odbaciti ponude za koje smatra da nisu valjane; u tom slučaju, ako se pozivom na nadmetanje predviđa da je kriterij za odabir ponude najniža ponuđena cijena, javni naručitelj dužan je o odbacivanju ponuda i o razlozima odbacivanja obavijestiti Ministarstvo javne nabave radova, koje osigurava prosljeđivanje te informacije Savjetodavnom odboru za ugovore o javnoj nabavi radova Europske ekonomske zajednice u roku propisanom prvim stavkom članka 6. ovog Zakona.”

- 5 Nakon toga, 1987. godine, talijanska vlada donijela je jednu za drugom tri uredbe sa zakonskom snagom, kojima je privremeno izmijenjen treći stavak članka 24. Zakona br. 584 (Uredba sa zakonskom snagom br. 206 od 25. svibnja 1987., *Gazzetta Ufficiale* br. 120, 26.5.1987., str. 5.; Uredba sa zakonskom snagom br. 302 od 27. srpnja 1987., *Gazzetta Ufficiale* br. 174, 28.7.1987., str. 3.; i Uredba sa zakonskom snagom br. 393 od 25. rujna 1987., *Gazzetta Ufficiale* br. 225, 26.9.1987., str. 3.).

- 6 Sve tri navedene uredbe sadržavaju istovjetan tekst članka 4., koji glasi:

„Kako bi se ubrzala provedba postupka javne nabave radova, u razdoblju od dvije godine od datuma stupanja na snagu ove uredbe sve ponude s postotkom popusta koji je veći od prosječnog postotnog odstupanja prihvaćenih ponuda uvećanog za postotak koji mora biti naveden u pozivu na nadmetanje, smatrat će se neuobičajenima u smislu trećeg stavka članka 24. Zakona br. 584 od 8. kolovoza 1977. i isključit će se iz postupka nadmetanja.”

- 7 Navedene uredbe sa zakonskom snagom prestale su važiti zbog toga što nisu pretvorene u zakone u roku koji propisuje talijanski ustav. Međutim, zakonom koji je poslije donesen propisuje se da učinci pravnih mjera koje su donesene u skladu s tim uredbama ostaju na snazi (članak 1. stavak 2. Zakona br. 478 od 25. studenoga 1987., *Gazzetta Ufficiale* br. 277, 26.11.1987., str. 3.).

- 8 U tijeku priprema za Svjetsko prvenstvo u nogometu 1990., koje se trebalo održati u Italiji, općina Milano objavila je ograničen poziv na nadmetanje za radove na uređenju jednog nogometnog stadiona. Kao kriterij za dodjelu ugovora odabrana je najniža cijena.

- 9 U pozivu na nadmetanje stajalo je da će se, u skladu s člankom 4. Uredbe sa zakonskom snagom br. 206 od 25. svibnja 1987., ponude koje osnovni iznos utvrđen za cijenu radova prekoračuju za više od deset postotnih bodova ispod prosječnog

postotka za koji prihvaćene ponude prekoračuju taj iznos smatrati neuobičajenima te će se slijedom toga isključiti.

- 10 Prihvaćene ponude u postupku nadmetanja prekoračivale su osnovni iznos utvrđen za cijenu radova u prosjeku 19,48 %. U skladu s pozivom na nadmetanje, svaku ponudu koja osnovni iznos nije prekoračila za barem 9,48 % trebalo je automatski isključiti.
- 11 Ponuda koju je podnijelo društvo Costanzo bila je niža od osnovnog iznosa. U skladu s tim, odbor Giunta Municipale odlučio je 6. listopada 1987., na temelju članka 4. Uredbe sa zakonskom snagom br. 393 od 25. rujna 1987., koja je u međuvremenu zamijenila uredbu spomenutu u pozivu na nadmetanje, isključiti ponudu društva Costanzo iz postupka nadmetanja i dodijeliti ugovor društvu Lodigiani, čija je ponuda među onima koje su ispunile uvjete navedene u pozivu na nadmetanje bila najniža.
- 12 Društvo Costanzo osporavalo je tu odluku u postupku pred Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Regionalni upravni sud za Lombardiju), tvrdeći među ostalim da je nezakonita zbog toga što se temelji na uredbi sa zakonskom snagom koja je sama po sebi neusklađena s člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305.
- 13 Stoga je taj nacionalni sud uputio Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„A – S obzirom na to da se u skladu s člankom 189. Ugovora o EEZ-u odredbe direktiva mogu odnositi na „rezultate koje je potrebno postići” (u daljnjem tekstu: odredbe o rezultatima) ili se ticati „oblika i metoda” potrebnih za postizanje određenog rezultata (u daljnjem tekstu: odredbe o obliku i metodama), je li pravilo sadržano u članku 29. stavku 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ od 26. srpnja 1971. (kojim se propisuje da upravno tijelo, ako je ponuda očigledno neuobičajeno niska, „ispituje pojedinosti” ponude i zahtijeva od ponuđača da mu predoči potrebna objašnjenja te naznačuje eventualne dijelove koje smatra neprihvatljivima) „odredba o rezultatima” te je stoga njezina narav takva da ju je Talijanska Republika bila obvezna „prenijeti” bez bitnih izmjena (kao što je i učinila trećim stavkom članka 24. Zakona br. 584 od 8. kolovoza 1977.) ili je to „odredba o obliku i metodama”, što znači da je Talijanska Republika mogla odstupiti od nje propisujući da se u slučaju neuobičajeno niske cijene ponuđač automatski isključuje iz postupka nadmetanja, bez „ispitivanja pojedinosti” i bez postavljanja zahtjeva ponuđaču da predoči „objašnjenja” za „neuobičajenu cijenu”?

B – Ako je odgovor na pitanje A niječan (u smislu da članak 29. stavak 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ valja smatrati „odredbom o obliku i metodama”):

B – 1. Je li Talijanska Republika (nakon „prenošenja” gore navedene odredbe Zakonom br. 584 od 8. kolovoza 1977. bez uvođenja bitnih izmjena u pogledu postupka koji treba provesti u slučajevima kada je ponuda neuobičajeno niska) i dalje zadržala ovlast izmjene domaće provedbene odredbe? Osobito, je li se člankom 4. Uredbe sa zakonskom snagom br. 206 od 25. svibnja 1987., Uredbe sa zakonskom snagom br. 302 od 27. srpnja 1987. i Uredbe sa zakonskom snagom br. 393 od 25. rujna 1987. (čiji je tekst jednak) mogao izmijeniti članak 24. Zakona br. 584 od 8. kolovoza 1977.?

B – 2. Je li se člancima 4. (koji imaju jednak tekst) gore navedenih uredba sa zakonskom snagom mogao izmijeniti članak 29. stavak 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ, kako je provedena Zakonom br. 584 od 8. kolovoza 1977., bez navođenja odgovarajućih razloga za to, s obzirom na činjenicu da se obrazloženje – koje je za normativne akte Zajednice nužno (vidi članak 190. Ugovora o EEZ-u) – čini potrebnim i za domaće normativne akte koji se donose radi provođenja odredaba Zajednice (a koji su stoga „subprimarni” normativni akti na koje se, ako nije drukčije navedeno, mora primijeniti pravilo obrazlaganja koje vrijedi za „primarne” normativne akte)?

C – Je li članak 29. stavak 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ u svakom slučaju proturječan sljedećim odredbama:

(a) trećem stavku članka 24. Zakona br. 584 od 8. kolovoza 1977. (koji se odnosi na „neuobičajeno niske” ponude, dok se Direktiva tiče ponuda koje su „očigledno” neuobičajeno niske, a ispitivanje pojedinosti propisuje se samo u slučajevima „očigledne” neuobičajenosti);

(b) članku 4. uredba sa zakonskom snagom br. 206 od 25. svibnja 1987., br. 302 od 27. srpnja 1987. i br. 393 od 25. rujna 1987. (kojima se, u suprotnosti s člankom 29. stavkom 5. Direktive, isključuju preliminarno ispitivanje pojedinosti i zahtjev stranci o kojoj je riječ da predoči objašnjenje; osim toga, gore navedene uredbe sa zakonskom snagom ne odnose se na „očigledno” neuobičajene ponude te se čini da su u tom pogledu nezakonite, kao i Zakon br. 584 od 8. kolovoza 1977.)?

D – Ako Sud presudi da su gore navedene talijanske zakonodavne odredbe protivne članku 29. stavku 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ, je li općinsko upravno tijelo bilo ovlašteno, ili obvezno, ne primijeniti domaće odredbe koje su protivne spomenutoj odredbi Zajednice (posavjetovavši se, prema potrebi, sa središnjim upravnim tijelima), ili tu ovlast odnosno obvezu neprimjene imaju samo nacionalni sudovi?”

- 14 Za potpuniji prikaz činjenica u glavnom postupku, mjerodavnog propisa, tijeka postupka i pisanih očitovanja podnesenih Sudu upućuje se na izvještaj za raspravu. Ti dijelovi spisa u nastavku se spominju ili razmatraju samo u mjeri u kojoj je to potrebno za obrazloženje odluke Suda.

Drugi dio trećeg pitanja i prvo pitanje

- 15 Drugim dijelom trećeg pitanja Tribunale amministrativo regionale (Regionalni upravni sud za Lombardiju) u biti nastoji utvrditi zabranjuje li se člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama da donesu odredbe kojima se za određene ponude utvrđene prema matematičkom kriteriju propisuje isključenje po službenoj dužnosti iz postupka javne nabave radova umjesto da se javnom naručitelju nametne obveza primjene postupka ispitivanja propisanog tom direktivom, koji ponuđaču daje mogućnost davanja objašnjenja. Prvim pitanjem taj sud pita smiju li države članice pri provođenju Direktive Vijeća 71/305 odstupiti u bitnoj mjeri od njezina članka 29. stavka 5.
- 16 Što se tiče drugog dijela trećeg pitanja, valja napomenuti da se člankom 29. stavkom 5. Direktive 71/305 od javnog naručitelja zahtijeva da ispita pojedinosti očigledno

neuobičajeno niskih ponuda i da je dužan za to zatražiti potrebno objašnjenje od ponuđača. Člankom 29. stavkom 5. nadalje se zahtijeva da javni naručitelj naznači koje eventualne dijelove tog objašnjenja smatra neprihvatljivima. Naposljetku, ako je kao kriterij za dodjelu ugovora odabrana najniža ponuđena cijena, javni naručitelj mora iznijeti Savjetodavnom odboru koji je osnovan Odlukom Vijeća od 26. srpnja 1971. (SL L 185, str. 15.) razloge za odbijanje ponuda koje smatra preniskima.

- 17 Općina Milano i talijanska vlada ističu da je u skladu s ciljem članka 29. stavka 5. da se postupak ispitivanja predviđen tim člankom zamijeni matematičkim kriterijem za isključivanje ponuda, pri čemu se ponuđaču pruža prilika da izrazi stajalište. Oni ističu da je cilj te odredbe, kao što je Sud presudio u presudi od 10. veljače 1982. (Transporoute, C-76/81, Zb., str. 417., 428.), zaštititi ponuđače od proizvoljnog postupanja javnog naručitelja. Matematički kriterij za isključenje pruža potpunu zaštitu, a ima i prednost brže primjene od postupka propisanog Direktivom.
- 18 Ta se argumentacija ne može prihvatiti. Matematički kriterij isključivanja lišava ponuđače koji su podnijeli iznimno niske ponude mogućnosti dokazivanja da su njihove ponude ozbiljne. Primjena takvog kriterija protivna je cilju Direktive 71/305, kojim se nastoji poticati razvoj učinkovitog tržišnog natjecanja u području javne nabave.
- 19 Stoga na drugi dio trećeg pitanja valja odgovoriti da se člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama zabranjuje da donesu odredbe kojima se za određene ponude utvrđene prema matematičkom kriteriju propisuje isključenje po službenoj dužnosti iz postupka javne nabave radova umjesto da se javnom naručitelju nametne obveza primjene postupka ispitivanja propisanog tom direktivom, koji ponuđaču daje mogućnost davanja objašnjenja.
- 20 Što se tiče prvog pitanja, valja primijetiti da je Vijeće u članku 29. stavku 5. Direktive 71/305 propisalo precizan, detaljan postupak ispitivanja ponuda koje se čine neuobičajeno niskim upravo kako bi omogućilo ponuđačima koji su podnijeli neuobičajeno niske ponude da dokažu kako su te ponude ozbiljne. Taj cilj bio bi ugrožen kada bi države članice pri provođenju članka 29. stavka 5. Direktive mogle bitno odstupiti od njega.
- 21 Stoga na prvo pitanje valja odgovoriti da države članice pri provođenju Direktive Vijeća 71/305 ne smiju u bitnoj mjeri odstupiti od odredaba njezina članka 29. stavka 5.

Drugo pitanje

- 22 Drugim pitanjem nacionalni sud pita smiju li države članice, nakon što su bez bitnih odstupanja provele članak 29. stavak 5. Direktive Vijeća 71/305, naknadno izmijeniti domaće provedbene odredbe i ako smiju, moraju li navesti razloge za takvo postupanje.
- 23 Nacionalni sud postavio je to pitanje samo za slučaj da odgovor na prvo pitanje glasi da države članice pri provođenju članka 29. stavka 5. Direktive 71/305 smiju bitno odstupiti od njega.

24 S obzirom na odgovor na prvo pitanje, drugo je pitanje bespredmetno.

Prvi dio trećeg pitanja

25 Prvim dijelom trećeg pitanja nacionalni sud nastoji utvrditi dopušta li se člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama da propišu ispitivanje ponuda kad god su ponude neuobičajeno niske, a ne samo kada su očigledno neuobičajeno niske.

26 Postupak ispitivanja mora se primijeniti kad god javni naručitelj razmišlja o isključivanju ponuda zbog toga što su neuobičajeno niske u odnosu na ponudeno. Slijedom toga, koji god bio prag za pokretanje tog postupka, ponuđači mogu biti sigurni da ih se neće diskvalificirati iz postupka javne nabave, a da im prvo nije pružena mogućnost davanja objašnjenja u pogledu ozbiljnosti ponude.

27 Stoga na prvi dio trećeg pitanja valja odgovoriti da se člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama dopušta da propišu ispitivanje ponuda u slučaju kada su te ponude neuobičajeno niske, a ne samo kada su očigledno neuobičajeno niske.

Četvrto pitanje

28 Četvrtim pitanjem nacionalni sud pita imaju li upravna tijela, uključujući općinska tijela, iste obveze kao nacionalni sudovi kada je riječ o primjeni odredaba članka 29. stavka 5. Direktive Vijeća 71/305 i o izuzimanju iz primjene odredaba nacionalnog prava koje im se protive.

29 U presudama od 19. siječnja 1982. (Becker, C-8/81, Zb., str. 53., 71.) i od 26. veljače 1986. (Marshall, C-152/84, Zb., str. 737., 748.) Sud je zaključio da se u svim slučajevima kada su odredbe neke direktive s gledišta sadržaja bezuvjetne i dovoljno precizne pojedinci mogu pozvati na njih protiv države ako država tu direktivu nije do propisanog roka prenijela u nacionalno pravo ili ako ju nije ispravno prenijela.

30 Važno je primijetiti da je razlog zbog kojeg se pojedinac u gore navedenim okolnostima može pozvati na odredbe direktive u postupku pred nacionalnim sudovima to što su obveze koje proizlaze iz tih odredaba obvezujuće za sva tijela država članica.

31 Osim toga, bilo bi proturječno tom pravilu kada bi se pojedinac mogao pozvati na odredbe direktive koje ispunjavaju gore navedene uvjete u postupku pred nacionalnim sudom u kojem traži rješenje protiv upravnih tijela, a da se pritom smatra kako ta tijela nemaju obvezu primjene odredaba te direktive i izuzimanja iz primjene odredaba nacionalnog prava koje im se protive. Iz toga slijedi da kada su ispunjeni uvjeti pod kojima Sud smatra da se pojedinci mogu pozvati na odredbe neke direktive pred nacionalnim sudovima, sva upravna tijela, uključujući decentralizirana tijela kao što su općine, imaju obvezu primjenjivati te odredbe.

32 Kada je konkretno riječ o članku 29. stavku 5. Direktive 71/305, iz rasprave o prvom pitanju jasno proizlazi da je ta odredba bezuvjetna i dovoljno precizna, tako da se pojedinac može pozvati na nju u postupku protiv države. Pojedinac stoga može na taj

odredbi temeljiti svoj zahtjev pred nacionalnim sudovima, a, kao što je gore pojašnjeno, sva upravna tijela, uključujući decentralizirana tijela kao što su općine, imaju obvezu primijeniti tu odredbu.

- 33 Stoga na četvrto pitanje valja odgovoriti da upravna tijela, uključujući općinska tijela, imaju iste obveze kao nacionalni sudovi kada je riječ o primjeni odredaba članka 29. stavka 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ i o izuzimanju iz primjene odredaba nacionalnog prava koje im se protive.

Troškovi

- 34 Troškovi podnošenja očitovanja Sudu koje su imale španjolska vlada, talijanska vlada i Komisija Europskih zajednica ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

odlučujući o pitanjima koja mu je Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Regionalni upravni sud za Lombardiju) uputio rješenjem od 16. prosinca 1987., odlučuje:

- 1. Člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama zabranjuje se da donesu odredbe kojima se za određene ponude utvrđene prema matematičkom kriteriju propisuje isključenje po službenoj dužnosti iz postupka javne nabave radova umjesto da se javnom naručitelju nametne obveza primjene postupka ispitivanja propisanog tom direktivom, koji ponuđaču daje mogućnost davanja objašnjenja.**
- 2. Pri provođenju Direktive Vijeća 71/305/EEZ države članice ne smiju u bitnoj mjeri odstupiti od odredaba njezina članka 29. stavka 5.**
- 3. Člankom 29. stavkom 5. Direktive Vijeća 71/305 državama članicama dopušta se da propišu ispitivanje ponuda u slučaju kada su te ponude neuobičajeno niske, a ne samo kada su očigledno neuobičajeno niske.**
- 4. Upravna tijela, uključujući općinska tijela, imaju iste obveze kao nacionalni sudovi kada je riječ o primjeni odredaba članka 29. stavka 5. Direktive Vijeća 71/305/EEZ i o izuzimanju iz primjene odredaba nacionalnog prava koje im se protive.**

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourgu 22. lipnja 1989.

[Potpisi]

* Jezik postupka: talijanski